

Titel: Polemik mod Heiberg

Citation: "Polemik mod Heiberg", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K15*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-pmh-txr-shoot-id20d699ea-ee80-4d7d-8043-8ad00e294439.pdf> (tilgået 20. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K15

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Manuskripterne interne kronologi

SKs første længere artikel mod Heiberg har titlen »Sendebrev til Hr Professor Heiberg R af D. fra Constantin Constantius« (ms. 4). Brevet indledes med ordene »Høistærede Hr Professor!« og er udfærdiget som et åbent brev til Heiberg. Bortset fra titlen deler ms. 4 og »Et lille Indlæg« i alt væsentligt indledning. I begge manuskripter er der tale om de tre første manuskriptsider; det drejer sig om bl. [1r]-[2r] i ms. 4 og s. 1-3 i ms. 5.1 (SKS 15, 63,5-65,23 fra »Da jeg selv har« til »med et godt Exempel.«)*. I ms. 4 følger herefter disse afsnit:

Men jeg gaaer over til Sagen, til den Berigtigelse, der er bleven mit Udsagn til Deel i Deres Afhandling. For at Alt kan blive tydeligt og utvivlsomt, vil jeg først fremsætte Deres Udvikling af Gjentagelsen, [*i marginen*: saaledes som denne er forklaret m: H: t: Naturen, og »tilstrækkelig antydet med Hensyn til Aanden« (p. 98. lin. 1.)] saaledes som denne er i sig selv og med det Hensyn den tager til min, og derpaa vil jeg fremsætte min Udvikling saaledes som den ligger for trykt i min lille Bog. beder Læseren at tilgive Vidtløftigheden.

A. Deres Udvikling.

Gjentagelsen hører hjemme i Natur-Phænomenernes Verden, og det er en Vildfarelse, at overføre det paa Aandens Verden, »jeg har fornemlig havt Naturens Categorie for Øie, og maaskee uden at vide det, udstrakt Begrebets Gyldighed udenfor dets rette Grændser. [*tilføjet*: cfr. p. 97 og 98.]*

SK fortsætter fremlæggelsen af Heibergs »Udvikling«; fremlæggelsen tæller omtrent 14 manuskriptsider, dvs. bl. [2v]-[9v] i ms. 4. Han når imidlertid ikke til det lovede næste punkt, der skulle omhandle hans egen udvikling af begrebet i *Gjentagelsen*.

I »Et lille Indlæg« findes efter indledningen lignende passager, der dog er slettet (efter »med et godt Exempel.«, SKS 15, 65,23). De slettede passager i ms. 5.1 citeres her i fuld længde (se tillige illustration 3):

Men til Sagen, til den Berigtigelse, der er bleven mine Udsagn til Deel i Professorens Afhandling. For at Alt kan blive tydeligt og utvivlsomt, vil jeg først fremsætte Professorens Udvikling, der med Hensyn til Gjentagelsens Betydning i Naturen forklarer Alt, og med Hensyn til Gjentagelsens Betydning i Aandens Verden indeholder »en tilstrækkelig Antydning«, [*tilføjet*: Anm. cfr. Nytaarsgaven p. 98. lin 1. fr. oven.] medens den tillige tager et berigtigende Hensyn til min Fremstilling. Dernæst vil jeg fremsætte min Udvikling saaledes som den ligger trykt i min lille Bog. Læseren vil jeg bede at tilgive mig Udførligheden, hvilken jeg ingenlunde har forskyldt, [*i marginen*: da jeg anseer den for min Pligt; thi naar en Mand som Prof. Heiberg hjælper med en Berigtigelse, saa skylder man, at gjøre alt muligt for at have Gavn deraf.]. Læseren vil jeg bede tilgive Alvorligheden. I min lille Bog havde jeg skjult den i Spøgen, nu maa den vise sig blot som saadan, da Hr Prof. Heiberg ogsaa i den Henseende synes at være bleven et andet Menneske, at han er bleven skrækkelig alvorlig.

A. Professor Heibergs Fremstilling.

»Gjentagelsen har en væsentlig forskjellig Betydning i den naturlige og den aandelige Sphære. Forfatteren har fornemlig havt Naturens Categorieer for Øie, og maaskee uden at vide det, udstrakt Begrebets Gyldighed udenfor dets rette Grændser.

Men til Sagen, til Berigtigelsen, af hvilken der er noget lære

Naar man vil anmelde en Bog, gjør man vel i at læse den; naar man vil leilighedsviis vil [sic] citere en Bog, gjør man ikke ilde i at læse den, naar man leilighedsviis vil citere en Bog og tillige benytte Leiligheden til at meddele Forfatter en*

i SKs hånd – bl. [2v] er upagineret – og det første blad i ms. 5.3 er pagineret 4-5 også i SKs hånd – de øvrige blade er upagineret. Sammenlagt udgør de to renskrifter »Et lille Indlæg« i SKS 15.

I ms. 5.3 tager SK udgangspunkt i *Gjentagelsen* og sin egen udvikling af begrebet, dvs. det punkt, han ikke fik skrevet sig frem til i ms. 4, da han fremlagde sin disposition anført ovenfor med ordene: »For at Alt kan blive tydeligt og utvivlsomt, vil jeg først fremsætte Deres Udvikling af Gjentagelsen, (...) og derpaa vil jeg fremsætte min Udvikling saaledes som den ligger trykt i min lille Bog.« Flere passager i ms. 5.3 er dog hentet fra ms. 4, i de fleste tilfælde i en bearbejdet form.*

Ms. 2 skal muligvis betragtes som et forsøg på en fortsættelse af ms. 5.1.* Argumentet for dette kan dog i hovedsagen kun baseres på papirtypen, der er af samme slags som ms. 5.1, og det stilistiske træk, at Heiberg også her omtales i 3. person. Ms. 2 er imidlertid ikke en afrundet enhed; SK inddrager heri en fortælling om Sokrates som grundlag for ikke at anskue begrebet gentagelse som et fysisk fænomen. Sokrates nævnes også kort i fortsættelsen af »Et lille Indlæg«, dvs. ms. 5.3 (SKS 15, 75,24-26); det er ikke muligt at afgøre, hvornår i skriveprocessen SK udviklede denne tanke og i forlængelse heraf at fastlægge tilblivelsestidspunktet for ms. 2 mere præcist.

»Et lille Indlæg« og SKs første udkast til et sendebrev er begge forholdsvis lange tekster. SK forsøgte sig også med en kort form. Det gælder således den anden utrykte artikel i materialesamlingen, »Min kjære Læser!« (ms. 6.2). Til denne findes et udkast i form af ms. 6.1, mens en egentlig kladde ikke er overleveret. Ms. 6.1 og 6.2 fremstår begge som et koncentrat af de to lange artikler. Udkastet i ms. 6.1 indledes med ordene »Min kjære Læser«. Ms. 6.2 fremstår som en decideret renskrift, ført i en tydelig hånd; den har en overskrift, og dertil er afslutningsvis sat signaturen »Din Const. Const:« (SKS 15, 88,6). Til ms. 6.2 har SK dog også benyttet udkastet i ms. 3.* Dette manuskript afsluttes med billedet af et barn, der lader et stykke papir flyve ud af vinduet for at se, hvorhen vinden bærer det. Stykket genfindes i bearbejdet form i sidste afsnit af »Min kjære Læser!« (SKS 15, 87,31-34).

Overordnet set har SK formentlig først forfattet de lange artikler, hvorefter han har forsøgt sig med en kortere sammenskrivning. Artiklerne blev aldrig offentliggjort, muligvis fordi SK fik afløb for sin harme andetsteds, nemlig i *Begrebet Angest* og hovedsagelig i *Forord*. Materialet i »Polemik mod Heiberg« synes i den forbindelse at have fungeret som en del af et manuskriptlager, hvorfra SK uddrog tekst til andre publikationer.